

Otsikko Sosiaaliturvauudistus: Sosiaaliturvakomitean 2. kausi	Muistion laadinnasta vastannut osasto/-t SVO, APO
Asiasta on saatavilla lisämateriaalia, ja se on tallennettu "Muu tietoaaineisto" -kansioon ☒	
Mikäli tavoitteena on saada aikaan hallitusohjelmakirjaus, kirjoita se tähän tiiviisti kahdella lauseella Sosiaaliturvauudistuksen valmistelua jatketaan parlamentaarisessa sosiaaliturvakomiteassa. Komitean tehtävänä on tehdä ehdotukset sosiaaliturvan uudistamiseksi kokonaisuutena.	
Kuvaus ja perustelu Tausta Perustuslain 19 §:ssä säädetään oikeudesta sosiaaliturvaan. Jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Lailla taataan jokaiselle oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella. Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Julkisen vallan on myös tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä. Suomalainen sosiaaliturva koostuu toimeentuloa turvaavista etuuksista ja palveluista. Sosiaaliturvajärjestelmän perusta on luotu 1950–1970-luvuilla, minkä jälkeen järjestelmää on kehitetty lukuisin osauudistuksin. Palvelut ja etuudet ovat aikojen kuluessa kehittyneet erilleen. Väestön ikääntyminen ja alhainen syntyvyys heikentävät julkisen talouden rahoituskestävyyttä jo nykyisellä ja tulevilla vuosikymmenillä. Palvelujen järjestämiseen liittyvät työvoimatarpeet asettavat haasteita työvoiman saatavuudelle eri sektoreilla. Työn ja teknologian muutosten myötä vaihtelevat elämäntilanteet ja tulon hankkimisen tavat haastavat järjestelmän joustavuutta. Valtioneuvosto on 19.3.2020 tekemällään päätöksellä asettanut parlamentaarisen komitean sosiaaliturvan uudistamiseksi (sosiaaliturvakomitea) toimikaudelle 23.3.2020 – 31.3.2027. Sosiaaliturvauudistus valmistellaan tutkimusperusteisesti parlamentaarisessa komiteassa. Tavoitteena on sosiaaliturvan rakenteellinen ja toiminnallinen kehittäminen pitkällä aikavälillä. Ensimmäisellä kaudellaan sosiaaliturvakomitea valmisti välimietinnön (Sosiaaliturvakomitean välimietintö, Valtioneuvoston julkaisuja 2023:26). Välimietintö sisältää komitean 31 ehdotusta tuleville hallituksille sosiaaliturvan uudistamiseksi sekä linjaukset komitean toisen kauden työlle. Tavoitteet Sosiaaliturvan uudistamisen tavoitteena on ihmisen näkökulmasta nykyistä selkeämpi ja joustavampi järjestelmä, joka mahdollistaa työnteon ja sosiaaliturvan yhteensovittamisen muuttuvissa elämäntilanteissa. Sosiaaliturvan tulee taata ihmisille ennakoitava turva eri elämänvaiheissa ja elämäntilanteiden muutoksissa ilman tarpeettomia katkoja ja hallinnollisia esteitä. Sosiaaliturvan uudistamisessa keskeistä on sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja toimeentulon turvaaminen sosiaalisten riskien kohdatessa. Sosiaaliturvan tulee vastata perustuslain mukaisesta välttämättömän toimeentulon ja huolenpidon velvoitteesta sekä perustoimeentulon turvasta. Sosiaaliturvan tulee tukea työllisyyttä, yrittäjyyttä, aktiivisuutta, ihmisen omatoimisuutta, osallisuutta ja elinikäistä oppimista. Sosiaaliturvauudistuksen tulee osaltaan varmistaa julkisen talouden kestävyys työllisyyttä ja väestön työ- ja toimintakykyä vahvistamalla. Tähän pyritään ensisijaisesti työllisyyttä, osallisuutta ja vaikuttavuutta lisäävillä rakenteellisilla uudistuksilla. Tehtävä Komitean tehtävänä on tehdä ehdotukset sosiaaliturvan uudistamiseksi kokonaisuutena. Komitea käsittelee perusturvaa, ansioturvaa, toimeentulotukea sekä niiden välistä yhteyttä ja rahoitusta, ja lisäksi palvelujen nykyistä	

parempaa yhteensovittamista etuuksiin. Työssä otetaan huomioon elämäntilanteiden moninaisuus ja niiden muutokset sekä siirtymät etuudelta toiselle. Komitea ei käsittele vanhuuseläkkeitä.

Sosiaaliturvan uudistamisella pyritään pitkäaikaisen toimeentulotuen tarpeen vähenemiseen. Uudistus toteutetaan perusturvan yleistä tasoa heikentämättä.

Valmistelussa hyödynnetään olemassa olevaa tietoa muiden maiden sosiaaliturvajärjestelmistä. Lisäksi uudistuksessa otetaan huomioon Euroopan unionin lainsäädännön velvoitteet ja Euroopan unionin sosiaalisen ulottuvuuden vahvistaminen sekä kansainväliset ihmisoikeussopimukset.

Sosiaaliturvauudistuksen tulee edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Uudistuksessa tulee varmistaa, että kielelliset oikeudet ja saavutettavuus toteutuvat.

Sosiaaliturvauudistus toteutetaan vaiheittaisena tulevien hallitusten päätösten mukaisesti. Komitean tulee huolehtia työnsä yhteensovittamisesta komitean välimietinnössään ehdottamien sekä muiden sosiaaliturvaa uudistavien hallituksen hankkeiden kanssa. Toisella kaudellaan komitea valmistelee ehdotukset sosiaaliturvan seuraavan vaiheen uudistamiseksi sekä linjaa tulevaisuuden sosiaaliturvan visiosta ja periaatteista. Komitea määrittelee sosiaaliturvauudistuksen seurantaa ja arviointia varten seurantamittarit.

Komitea käsittelee toisella kaudellaan seuraavia kokonaisuuksia:

1. Etuuksien ja tukien yhdistelmät sekä sosiaaliturvan taso

Komitea tarkastelee tilanteita, joissa henkilö saa useampaa etuutta samanaikaisesti, erityisesti työttömyysturvan, yleisen asumistuen ja toimeentulotuen yhdistelmää.

Komitea arvioi perusturvaetuuksien (ml. asumistuet) tason riittävyyttä ja suhdetta toimeentulotukeen. Arvioinnissa otetaan huomioon perustuslain 19 §:n 1 ja 2 momentin välinen suhde ja kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet. Samalla komitea tarkastelee etuuksien ja tukien yksilökohtaisuutta ja perhe- ja ruokakuntakohtaisuutta, elatusvelvollisuuksia ja elatusolettamia.

Komitea arvioi asumistukien tarkoitusta ja kohdentumista sekä toimeentulotuen tarkoitusta, toimeenpanoa ja asemaa sosiaaliturvajärjestelmässä. Komitea tekee ehdotukset asumistukien ja toimeentulotuen kehittämiseksi ja pitkäaikaisen toimeentulotuen tarpeen vähentämiseksi huomioiden arviot ehdotusten pitkän aikavälin vaikutuksista.

Komitea tarkastelee myös samaan elämäntilanteeseen tarkoitettuja etuuksia ja tekee ehdotukset siitä, onko samaan elämäntilanteeseen tarkoitettuja etuuksia mahdollista yksinkertaistaa.

2. Etuuksien ja palvelujen vastaavuus ihmisten elämäntilanteisiin

Komitea arvioi, vastaavatko nykyiset sosiaaliin riskeihin pohjautuvat etuudet ja niihin kytkeytyvät palvelut ihmisten todellisia elämäntilanteita, niiden muutoksia ja etuus- ja palvelutarpeita. Komitea tarkastelee eri asiakasryhmien tilanteita (esim. pitkään työmarkkinatukea saaneet, joilla on työ- ja toimintakyvyn tai osaamisen haasteita, ensisijaista etuutta vailla olevat toimeentulotuen saajat, maahanmuuttajat, nuoret).

Komitea ottaa kantaa siihen, mitä eri elämäntilanteissa olevilta etuudensaajilta voidaan odottaa oman toimeentulonsa, työllisyytensä ja työ- ja toimintakyvynsä parantamiseksi. Työssä otetaan huomioon, mitä palveluja ja muuta tukea etuudensaajat saavat työ- ja toimintakyvyn, aktiivisen toimijuuden, osallistumisen, osaamisen ja työllisyyden edistämiseksi. Tavoitteena on varmistaa sosiaaliturvajärjestelmän legitimitetti, oikeuksien ja velvollisuuksien tasapaino yksilön ja yhteiskunnan kannalta sekä vastavuoroisuus myös sosiaaliturvan rahoituksen osalta. Työ edellyttää valtiosääntöoikeudellista tarkastelua ja ehdotettujen toimenpiteiden pitkän aikavälin vaikutusten arviointia.

Komitea on esittänyt välimietinnössään seuraavalle hallitukselle syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistämistä ja yhdistämistä ansioturva huomioiden sosiaaliturvauudistuksen seuraavana vaiheena. Toisella kaudellaan

komitea käsittelee laajemmin kysymystä siitä, tuleeko perustuslain 19 §:n 2 momentin mukaisen sosiaaliturvan saamiseksi tulevaisuudessa olla jokin syy vai riittääkö, että tuloja ei ole tai niitä on vähän.

Työnsä pohjalta komitea tekee ehdotukset etuuksien ja niihin kytkeytyvien palvelujen uudistamiseksi sekä etuus- ja palvelujärjestelmän kokonaisvaikuttavuuden parantamiseksi.

Organisointi

Komitean organisointia ja kokoonpanoa tarkennetaan hallituksen päätöksen mukaisesti tarkoituksenmukaisella ja komiteatyön tehokkuuden varmistavalla tavalla. Komitea vastaa ehdotusten tekemisestä. Komitean työtä tukevat asiantuntija-, virkatyö- ja arviointiryhmät sekä sihteeristö.

Komitean tulee työssään kuulla ja käyttää laaja-alaisesti hyödyksi eri alojen asiantuntemusta. Komitean tulee kuulla laajasti järjestöjä ja kansalaisia sekä käyttää työssään osallistavia työtapoja.

Arvio taloudellisista ja hyvinvointivaikutuksista sekä mahdollisista kustannushyödyistä (arvioi vaikutuksia sillä tarkkuudella kuin tässä vaiheessa on mahdollista)

Komitean toimintaan varataan vuosittainen määräraha.

Komiteatyöhön on varattava riittävät virkavalmisteluresurssit. Mikäli virkavalmistelutyöhön ei ole mahdollista kohdentaa riittäviä resursseja, komitean tehtävää on rajattava edellä esitetystä. Samoin jos komitealle annetaan muita tehtäviä kuin edellä on esitetty.

Komitean valmistelemien vaihtoehtojen ja ehdotusten vaikutusarviointit tehdään komiteatyön aikana.